

Vähki saab vältida

Kas oled teinud kõik endast oleneva, et vältida emakaelavähki?

Üldine haigestumine vähki tõuseb kogu maailmas. Kõige sagedamini haigestuvad naised rinnavähki. Teisel kohal on emakaelavähi, kolmandal käär- ja pärasoolevähi ning neljandal kopsuvähi esinemissagedus.

Eestigi ei ole erand. Meie vähiregistri andmetel tabab ka eesti naised kõige tihedamini rinnavähki. Sellele järgneb nahavähk, veidi vähem esineb käär- ja pärasoolevähi.

Rinnavähk ning naissuguelundite vähk moodustavad mõlemad võrdselt 18% kõikidest naistel esinevatest pahaloomulistest kasvajatest. Kui vaadelda aga esinemissagedust erinevates vanusegruppides, siis alla 50-aastastel naistel on rinnavähi järel teisel kohal emakaelavähk.

Nooremate naiste osakaal emakaelavähi haigestumisel on aastate lõikes järjest tõusnud.

Edu tagab varajane avastamine

Keskmine eluiga tõuseb, inimkond vananeb, võimalus vähi tekkeks suureneb. Eesti statistika ütleb, et 85% kõikidest vähkidest naistel tekib pärast 50. eluaastat. Kuidas nendele tendentsidele vastu astuda või neid mõjutada?

Vähi ravivõime tagab edu varajane avastamine ja kaasaegne ravimeetodika. Umbes pooltel eesti naistel ei ole kasvaja diagnoosimise hetkel levinud naaberorganitele ega andnud metastaase. Osa vähke on juba oma paiknemise tõttu kergemini diagnoositavad. Näiteks emakaelavähk on munasarjavähiga võrreldes kergemini leitav.

Vähihaigete seisundite või vähi varajaste staadiumide leidmise üks võimalus on sõeluuringu rakendamine, mis tähendab, et suurt hulka praktiliselt terveid inimesi kontrollitakse lihtsa ja soovitatavalt oda-

va testiga. Sõeluuringu efektiivsuse, see tähendab vähi avastamise hulga, tagab eelkõige kutsutud inimeste massiline osalemine.

Maaailmas on üldtunnustatud rinna- ja emakaelavähi sõeluuringud, mis on aidanud vähki haigestumust langetada.

Parim näide sõeluuringu tõhususest tuleb Soomest, kus naiste agara osalemise tulemusena on haigestumine emakaelavähki langenud 80%. Eestis alustati emakaelavähi riikliku sõeluuringu pilootprojektiga 2003. aastal. Meil saadetakse kutseid 30–59 aasta vanustele naistele, testina kasutatakse emakaelalt võetud tsütoloogilist analüüsi, mida nimetatakse Pap-testiks.

Muret teeb vähene osalemine

Kui esimesel aastal oli uuritavaid naisi 2500, siis 2007. aastal juba 8000. Ent kutseid saadetakse välja palju rohkem, kui naisi kohale tuleb. Vähenenud osalemine ongi praegu peamine probleem.

2008. aastal osales emakaelavähi sõeluuringus 47% kutsututest, mis on eelnevate aastatega võrreldes isegi suhteliselt hea tulemus. Näiteks 2007. aastal oli osalemise protsent vaid 32. Sõeluuring on efektiivne, kui hõlmatuse protsent küünib üle 75. Rinnavähi sõeluuringu kutsele reageerib Eestis kaks kolmandikku kutsututest.

Haigekassa kindlustatute rahulolu uuringust selgub, et naiste teadlikkus sõeluuringu vajalikkusest on väga kõrge. Näiteks mainis üle 80% sõeluuringu ealistest, et nad on uuringust teadlikud ja peavad seda vajalikuks.

Mis siis ikkagi takistab neid osalemast? Üks põhjusi võib olla see, et kutse saadetakse ekslikult valele aadressile. Siit palve inimestele: kontrollige, et haigekassa andmebaasis ja rahvastikuregistris on kirjas teie õige elukoht.

Mõnikord on probleeme vastuvõtule registreerumisega ning kui see

kohe ei õnnestu, kipub kutse ununema.

2009. aastal kutsutakse emakaelavähi sõeluuringule aastatel 1954, 1959, 1964, 1969, 1974 ja 1979 sündinud naised. Lahendamata on praegu haigekassa kindlustatust mitteomavate osalemine sõeluuringus.

Haigus kandub nooremaste ikka

Sõeluuringu käigus avastatakse arvuliselt palju rohkem emakaelavähi eelseid seisundeid kui vähki ennast. Kuna sellel kasvajal on pikk vähieelse seisundi periood, saab ravida just seda ja vähi teket hoopiski vältida.

Eestis haigestub emakaelavähi aastas keskmiselt 160 ning sureb 70 naist. Kõige sagedasem haigestumine toimub 45 aasta vanuselt. Haiguse tekkeae on kandunud nooremaste ikka. Proportsionaalselt avastatakse praegu riikliku sõeluuringu käigus umbes 10% kõikidest emakaelavähi esmasjuhtudest.

Väljaspool sõeluuringut võtavad Eesti naistearstid aastas üle 140 000 Pap-testi. Hoosaimad testi andjad on 30–50-aastased naised. Järgnevatel eluaastatel usinus mõnevõrra raugub.

Statistika näitab, et 56–60-aastastest naistest on ainult pooled teinud Pap-testi viimase 3 aasta jooksul. Eesti Naistearstide Selts soovib seda aga teha kaheaastase intervalliga.

Riiklikult organiseeritud sõeluuringu eesmärk ongi selles, et kaasa uuringusse kõiki, ka neid, kes ammu ei ole günekoloogi külastanud. Just sellistel naistel on kõige suurem risk emakaelavähi väljakujunemiseks. Kuna vähieelsed seisundid ei põhjusta tavaliselt kaebusi, peab inimene ennast ekslikult terveks ega lähe arsti juurde.

LEE PADRIK

Tartu Ülikooli Kliinikumi Naistekliiniku naistearst